

РЕЦЕНЗІЇ / REVIEWS

УДК 159.964.2

DOI 10.32782/urj/2026-4-1-8

ЯК УСЕ (НАРЕШТІ) ПОЧАЛОСЯ... ІСТОРІОГРАФІЧНА РЕВІЗІЯ ВИТОКІВ ПСИХОАНАЛІЗУ РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ АНДРЕ ШУЛЛЕРА (ANDRÉ SCHÜLLER)

Світлана Белухіна, психоаналітичний психотерапевт «Європейська Конфедерація Психоаналітичної Психотерапії» (Австрія), магістерка психології; філолог, Криворізький педагогічний університет.
м. Крагуєваць, Сербія

HOW IT ALL (FINALLY) BEGAN... A HISTORICAL REVIEW OF THE ORIGINS OF PSYCHOANALYSIS REVIEW OF A BOOK BY ANDRÉ SCHÜLLER

Svetlana Belukhina, psychoanalytic psychotherapist, European Confederation of Psychoanalytic Psychotherapy (Austria), Master of Psychology; Philologist, Pedagogical University of Krivy Rig.

Kragujevac, Serbia

<https://orcid.org/0009-0001-1098-5363>

sbelukina@gmail.com

Книга «*Como tudo (finalmente) começou*» вийшла у бразильському видавництві «Arpris Editora» у 2025 році та є проміжним підсумком безпрецедентного за масштабом п'ятирічного історіографічного дослідження, спрямованого на реконструкцію справжнього контексту життя та діяльності Зигмунда Фрейда. Спираючись на масив раніше не вивчених архівів, Андре Шуллер, бразильський психоаналітик, здійснює спробу радикального перегляду образів ключових постатей, що сформували особистість та теоретичний базис засновника психоаналізу.

ВСТУП. Методологія та архівна робота.

В основу праці було покладено скрупульозну роботу з новими оригінальними архівними джерелами, що характеризувалася такими аспектами.

По-перше, було розширено документальну базу. Дослідження Шуллера охоплює раніше не досліджену переписку та ділову документацію щодо комерційної діяльності батька Фрейда – пана Кальмона Якоба Фрейда, чия роль у формуванні особистості сина була недооцінена. Воно також включає взаємодію з приватними архівами родини фрау Амалії Натансон – матері, чий соціальний бекграунд потребує глибокого вдумливого переосмислення. І нарешті, дослідження вводить у науковий оборот об'ємний пул нових матеріалів,

присвячених Йозефу Бройєру, ментору, чий інтелектуальний внесок Зигмунд Фройд визнавав лише фрагментарно.

Остання частина, присвячена Бройєру, запускає процес реституції постаті ментора і дозволяє переосмислити його роль у становленні психоаналітичного напрямку – вона виходить далеко за межі ролі лише автора класичного «випадку Анни О.».

Так, згідно з метафорою родини, Андре Шуллер досить сміливо називає Бреєра справжнім батьком психоаналізу, а Фрейду присуджує роль матері нового методу, яка виношує його та дає йому путівку в життя.

Другий важливий аспект роботи Андре Шуллера: залучення до біографіки Фрейда надважливого елемента – лінгвістичної

автентичності, який раніше часто ігнорувався або спрощувався. Дослідник вийшов за межі роботи з уже опублікованими вторинними джерелами і звернувся до «первородної» мови архівів, здійснивши переклад матеріалів з їдишу та старонімецького курсиву (*Kurrentschrift*), що дозволює по-новому розфарбувати історичне полотно.

Третій аспект. Автор, спираючись на документальні і тільки на документальні факти, послідовно руйнує міфи, що склалися у психоаналітичному середовищі, наближаючи історію до істини в її платонівському розумінні. Так, у дослідженні сімейної динаміки Шуллер відходить від спрощених міфологізованих психотипів – «тіней на стіні печери» – і малює батька та матір Фрейда як суб'єктів складної соціальної та економічної історії, чії реальні біографії виявилися набагато змістовнішими за їхні звичні нам клінічні проєкції.

І по-четверте, назва книги – «*Como tudo (finalmente) aconteceu*» – звертає нас до питання про процесуальний та динамічний характер історії: вона містить тонку іронію та виклик твердженню про «фіналізацію» персональної історії Фрейда, натяк на яку ми часто зустрічаємо в рецензіях на його найбільш повні біографії, як, наприклад, написані Пітером Геєм (Gay, 2012), Джонсом (Jones, 1953) чи Стефаном Цвейгом (Zweig, 1931).

Андре Шуллер, не задоволений проголошеною «остаточністю» існуючих версій, здійснив спробу заповнити фундаментальні лакуни. За визнанням самого Шуллера, саме фрейдівський метод прищепив йому здатність відчувати структурну невідповідність у будь-якому, навіть у такому масштабному матеріалі, і продовжувати шукати правду.

Слово «*finalmente*» або «*finally*» англійською (тобто «нарешті») якраз підкреслює, що тільки зараз ми отримуємо доступ до необроблених раніше пластів архівів, і завдяки цьому наближаємося до кращого розуміння справжніх витоків дисципліни. Автор цього дослідження зберігає критичне ставлення до самої ідеї існування «остаточних» або «канонічних» біографій Фрейда, яка існує у останні десятиліття. Він наполягає, що дослідження не завершене і залишається відкритим проєктом, який потребує постійного інтелектуального

зусилля та готовності до зустрічі з «архівним Іншим».

Основна частина. Археологія долі та подолання міфу. Корпус текстів про Зигмунда Фрейда настільки великий, що будь-яка претензія на дескрипцію «нових фактів» неминуче сприймається як інтелектуальний виклик. Здавалося б, століття архівних пошуків вже мало б вичерпати подійний ресурс біографії засновника психоаналізу. І все ж, ця робота доводить: в історії, як і в психіці, завжди існує глибший, латентний шар, доступний для виявлення. Сьогодні ми стоїмо перед необхідністю делікатної ревізії усталених акцентів, що становлять «старий міф» про Фрейда. Просуваючись шляхом «археології долі» Великого тлумача, необхідно визнати: постать Фрейда давно вийшла за межі чисто історичного контексту. Вона трансформувалася у трансферентний простір проєкцій, інтерпретацій і, у певному сенсі, нескінченних повторних аналізів. Саме в цій складній системі координат ми пропонуємо розглянути нові дані, спираючись на поняття документа (*documentum*) у значенні «зшивання» або «пов'язування» інтересів та первинних істин.

Генезис дослідження: від Жуандіані до Галичини. Ця праця була ініційована бразильським психоаналітиком із Жуандіані (місто поблизу Сан-Паулу) п'ять років тому. У період глобальних ковідних обмежень Андре Шуллер звернув свій дослідницький погляд до витоків – далеко за океан, у Галичину (територія сучасної України), на батьківщину Амалії Натансон (Tögel, 2021). Виявивши, що місто Броди (нині Львівська область) у середині XIX століття було важливим торговим вузлом на східному кордоні Австро-Угорської імперії, Шуллер спробував знайти документи, що супроводжували життя родини Натансон у Галичині до їхнього переїзду в Одесу, щоб зрозуміти соціальне середовище, в якому перебувала Амалія не тільки в дитинстві, а й у молоді роки життя у Відні до заміжжя, а потім у Фрайберзі з чоловіком (нині Příbor/Пшибор) і потім знову у Відні. Це дозволило реконструювати атмосферу навколо матері Фрейда і відійти від спрощеного образу «владної матері» (Heller, 1956) на користь складнішої історичної постаті – а саме постаті молодої

жінки, що сформувалася в багатому єврейському торговому та культурному соціальному середовищі (Adressbuch, 1817). Жінки з невичерпною енергією, нетерплячістю та жадобою до життя.

Андре Шуллер з'ясував, що сім'я Натансон до переїзду в Одесу входила до десятки найвпливовіших родин Бродів на межі XVIII та XIX століть і активно сприяла поширенню просвітницьких ідей. Вона була глибоко залучена до процесів ідейних суперечок між ультраконсервативними ортодоксальними групами та хасидами і підтримувала прогресивні течії. Члени родини разом з іншими впливовими персонами ризикнули привезти з Берліна прогресивну світську течію думки – Гаскалу (Haskalah, єврейське Просвітництво). Цей рух пропонував вільніше включення євреїв у світське життя.

Той факт, що Фройд увібрав цінності материнського сімейного середовища, яке коливалося між прогресом та тим, що інші вважали «гріховним відступництвом», дає важливий ключ до розуміння контексту формування його генія. Читаючи главу про Амалію, ми дізнаємося не тільки це, ми також можемо зробити припущення, чому цей «пізній» на той час шлюб із підприємцем Якобом все ж таки був варіантом норми; перевіримо, хто така зникла за документами Ребека, яка вважалася, можливо, вбитою чи то самим Якобом, чи навіть парою (Miller, 2016), а також станемо співглядачами детективного розслідування історії кохання Якоба та Амалії, їх переїздів та появи первістка. Як пише сам автор: «Цією роботою я відповідаю всім тим, хто вірив і досі вірить, що батьки Фройда були причетні до вбивства якоїсь жінки незадовго до народження майбутнього психоаналітика в 1856 році або що матір зачала його у стосунках з іншим чоловіком» (Schüller, 2025).

Постать Ребеки, другої дружини Якоба Фройда у період 1852–1853 років, є однією з найбільш дискусійних лакун (Romano, 2018). Згідно з архівними даними, її особистість пов'язана з серйозним конфліктом, зумовленим неможливістю зачаття, що в єврейській громаді того часу трактувалося як суттєва вада і легітимізувало розірвання союзу. Незважаючи на документально підтверджену при-

сутність Ребеки в переписі населення січня 1853, суперечливі записи в прикордонних документах 1852 з викресленим ім'ям вказують на глибоку нестабільність її статусу ще до офіційної смерті. Трагічний ореол навколо її смерті в 1854 році, підживлюваний гіпотезами про самогубство або насильницьку загибель, ліг в основу низки спекулятивних теорій про «смертельні таємниці» родини Фройд та їх можливий вплив на формування несвідомого самого Зигмунда. У рамках сучасного наукового дискурсу дослідження Шуллер ставить за мету верифікацію цих наративів через критичний аналіз документів з архівів Нового Йічіна (Nový Jičín), включаючи перевірку гіпотези про ідентичність персон Ребеки та Саллі Каннер.

Шуллер доводить, що Ребека і Саллі Каннер – це одна й та сама особа (Саллі – ім'я, Ребека – єврейський преном), яка померла від природних причин у жовтні 1852 року, що підтверджується аналізом закреслених імен у паспортах та реєстрах. Це принципово: автор не просто обговорює гіпотезу, він її «закриває» документально.

Щоб підтвердити нові факти, які «репарують» батьківську пару в історичному сенсі, Шуллер шукав та перекладав документи з галицьких архівів, зіставляючи їх із документами про комерційну діяльність її родини, а також родини батьків Якоба. Не шкодуючи сторінок, він також наводить аналіз дати народження Фройда (6 травня чи 6 березня), щоб переконати нас у тому, що Зигмунд – дитина Амалії та Якоба і ніяк інакше (Bernfeld & Bernfeld, 1944).

Саме «галицький шар» біографії Амалії Натансон та Кальмона Якоба та їхньої наступної міграції став однією з відправних точок дослідження, дозволяючи побачити у сімейній історії Фройда не міф, а реалістичну хроніку переміщення та адаптації молоді сімейної структури того часу у Центральній Європі.

По торгових шляхах із Галичини в Європу. Якоб Фройд – реконструкція образу батька. Друга частина дослідження присвячена персонально Кальмону Якобу Фройд. Традиційна історіографія часто представляла його як невдачу-торговця або людину з сумнівним минулим. Автор ставить за мету

очистити біографію Якоба від багаторічних спекуляцій, спираючись на архівні документи з Нового Йічіна (Nový Jičín) та Бібліотеки Конгресу (Library of Congress, Washington, D.C.).

Шуллер радикально змінює погляд на Якоба Фрейда, показуючи його як стабільного та шанованого комерсанта, глибоко інтегрованого в соціальну тканину Фрайберга. Він спростовує міф про те, що переїзд до Відня був «втечею» через смерть другої жінки Ребеки, і доводить, що це був раціональний комерційний крок, пов'язаний із розширенням торгівлі вовною. Наявність власної нерухомості та чотирьох найманих працівниць у період 1856–1863 років остаточно руйнує міф про «втечу у злидні».

Найважливішим відкриттям Шуллера є те, що родини Фрейд/Гоффман і Натансон були пов'язані задовго до 1854 року. Гоффмани – це споріднена гілка або предки Фрейда по батьківській лінії, чий досвід у торгівлі вовною забезпечив мобільність та інтеграцію сім'ї в економічне життя Австрійської імперії. Згідно з комерційними реєстрами 1817 року, обидва прізвища десятиліттями працювали в одному секторі торгівлі в Галичині та Моравії. Це повністю перекреслює версію про випадкове знайомство Якоба та Амалії у Відні. Шлюб представлений не як мезальянс «грішника» та молодої дівчини, а як традиційний, легітимний та фінансово обґрунтований союз двох заможних сімейних кланів. Автор також розвінчує чутки про незаконнонародженість Зигмунда, не лише аналізуючи дату народження, а й знаходячи підтвердження гарної фізичної форми 38-річного Якоба та його здатності забезпечити численне потомство. Крім того, Шуллер підкреслює, що Якоб був не просто «стабільним комерсантом», а людиною, що володіє благородством духу (edelkauf), глибоким дослідником Талмуду та оптимістом за вдачею, що, безумовно, вплинуло на виховання дітей.

Вдих-видих. Йозеф Броєр – більш живий справжній «батько» психоаналізу. Його біологічний принцип – колиска методу. Третя частина книги присвячена Йозефу Броєру. Андре Шуллер прагне вивести Броєра з «історичної тіні» Фрейда, стверджуючи, що його

роль у створенні психоаналізу була не просто допоміжною, а й фундаментальною.

Шуллер висуває провокаційну тезу: справжнім «батьком» психоаналізу є Йозеф Броєр, тоді як Фрейду відводиться роль матері, яка випестила це знання і та надала життя. Головна наукова новизна дослідження полягає в тому, що витoki психоаналітичної метапсихології автор знаходить не у відомому випадку «Анни О.» (1880), а в набагато більш ранній роботі Броєра 1868 року з фізіології дихання.

Саме тоді 26-річний Броєр описав механізм саморегуляції дихання через блукаючий нерв – рефлекс Герінга-Броєра (Breuer, 1868). Шуллер доводить, що цей біологічний принцип став прямим прообразом «економічної системи» психоаналізу – концепції розподілу та розрядки психічної енергії. Броєр не був випадковим свідком вилікування Берти Паппенгейм (Анни О.); він був вченим широкого профілю, який успішно вирішував завдання в галузі отоларингології, фізіології та лікування лихоманки. В 1880 він взявся за лікування Берти Паппенгейм, вже будучи експертом з роботи нервової системи. На думку Шуллера, метод катарсису не був раптовим осяянням – він вимагав генія Броєра, здатного допустити перенесення законів фізіології (витиснення повітря, що «застоялося», з легенів) на роботу людського мозку/психіки (витиснення «застоялих» емоцій).

Історична іронія дат тут очевидна: коли Фрейду було лише 12 років, у 1868 році Броєр обезсмертив своє ім'я відкриттям рефлексу очищення легень. Рівно через 12 років його ім'я стало нерозривно пов'язане з «очищенням» психіки. Шуллер відновлює хронологію та підкреслює, наскільки несправедливо забута роль Броєра як емоційного та наукового маяка Фрейда у морі дослідження законів психіки. Без фундаментальних відкриттів та матеріальної підтримки старшого друга Фрейд не зміг би досягти тих висот, які він пізніше приписав виключно собі.

Шуллер також виявляє невідому раніше передісторію стосунків Броєра та Фрейда. Традиційно вважається, що вони зустрілися в лабораторії Брюкке в 1877 році, проте автор доводить наявність глибоких сімейних зв'язків через Самуеля Хаммершлага, які заклали

основу співробітництва. Хаммершлаг, вчитель релігії Фрейда, був близьким другом батька Броєра, Леопольда. Таким чином, зближення Зигмунда та Йозефа у 1870-х було не випадковою зустріччю вченого та студента, а поєднанням давно знайомих сімейних кіл.

Крім того, автор розкриває психологічне підґрунтя їхньої дружби: Броєр, який втратив у 1872–1874 роках батька та брата, можливо, побачив у молодому Фрейді фігуру, що нагадує йому втраченого молодшого брата, що пояснює його виняткову емоційну і фінансову щедрість (оплату практики, подорожей та навіть весілля Фрейда). Автор деконструє ідеалізацію на користь реституції людського в обох персонажах, роблячи їх живішими для нас. Шуллер наполягає на відновленні прав Броєра не тільки як вченого, а й як людини, чий геній дозволив Фрейді відкрити практику.

Лінгвістична реставрація: від каліграфії до сенсів. Важливим внеском Шуллера стала робота з дешифрування та перекладу первинних матеріалів на їдиші та старонімецькому курсиві (*Kurrentschrift*). Цей лінгвістичний бар'єр тривалий час служив фільтром, через який проходили ті факти, які вкладалися в канонічну біографію. Шуллер повертає історії її справжнє багатоголосся.

Сам Зигмунд Фрейд у 1930 році зізнавався, що через світське виховання не міг прочитати навіть посвяту на їдиші, залишену його батьком у сімейній Біблії. Шуллер, працюючи з цим та іншими документами, долає цю «мовну сліпоту»: він фактично відновлює ту частину сімейної пам'яті, яка була втрачена чи свідомо витіснена самим засновником психоаналізу.

Аналіз старонімецьких реєстрів та комерційних довідників (наприклад, *Adressbuch* 1817) дозволив автору виявити точні визначення професій родичів Фрейда. Слово «*wollhändlergattin*» (дружина торговця вовною) у списках відвідувачів курорту Рожнов поруч із ім'ям Амалії Фрейд стає лінгвістичним доказом фінансової стабільності сім'ї, що спростовує міф про їх бідність.

Лінгвістична автентичність дозволяє Шуллеру проводити філігранне порівняння між тим, як події описувалися в офіційних газетах того часу (таких як *Neue Freie Presse*), і тим,

як вони трансформувалися у пізніших листах Фрейда. Це виявляє «зсуви акцентів», де суха мова документів (паспортні записи з викресленими іменами чи податкові реєстри) входить у суперечку із пригладженою «сімейною легендою».

Робота з термінами, що стосуються єврейського Просвітництва та суперечок між ортодоксами та хасидами у Бродах, дозволяє Шуллеру довести, що сім'я Натансон була глибоко інтегрована у прогресивні інтелектуальні кола. Переклад всіх цих специфічних понять на сучасну наукову мову допомагає зрозуміти, що геніальність Фрейда була не випадковістю, а мала глибоке лінгвістичне і культурне коріння у середовищі як його матері, так і його батька.

ВИСНОВОК. Фрейд між документом та міфом: підсумки деконструкції. Основна цінність дослідження Андре Шуллера полягає у радикальній зміні біографічної оптики: автор послідовно деконструє сакралізований, майже месіанський образ Фрейда, який домінував в останні вісім десятиліть. Замість спрощеного нарративу про «генія-одиначку» перед читачем постає жива, неоднозначна постать, чия теорія органічно виростає з важливих родових подій та соціальних зв'язків.

Спираючись на «документовану істину» (*documented truth*), Шуллер повертає в історію «земних» батьків – стабільного і шанованого комерсанта Якоба і вольову, енергійну Амалію (Freud, 1958) – а також відновлює історичну справедливість щодо Йозефа Броєра, чий науковий відкриття 1868 року стали справжнім біологічним фундаментом метапсихології. Цей процес деміфологізації не «спустошує» Фрейда, але робить його особистість більш об'ємною, протиставляючи сучасному прагненню до спрощення оригіналу саме складну працю повернення до реальності.

Методологічна сила книги криється в «затримці погляду» – а саме, у серії уважних повернень до, здавалося б, відомих епізодів, де «нові факти» народжуються зі зсуву акцентів та іншої чутливості до деталей. Шуллер доводить, що сама манера читання архівних документів – записи перепису населення чи комерційні реєстри Галичини – здатна створювати нове знання, виявляючи приховані зв'язки, такі

як багаторічне знайомство сімей Фройд /Гоффман і Натансон задовго до зустрічі у Відні (Adressbuch, 1817). Однак саме тут виникає і напруга: коли тонке психологічне прочитання починає розмивати межі історичного факту, автор вступає до сфери інтерпретації, яка вимагає від читача інтелектуальної чесності.

Зрештою, «Como tudo (finalmente) someço» – це не книга-викриття і не апологія, а глибокий психоаналітичний жест, спрямований на саму фігуру Фройда. Найпереконливіші сторінки дослідження виникають там, де автор дозволяє своєму героєві залишатися неоднозначним, не намагаючись штучно «дорозповісти» його або довести до логічної завершеності. Робота Шуллера демонструє, що фігура Фройда залишається живою та актуальною саме через свій опір остаточному розумінню. Це ще один необхідний прошарок у нескінченній «роботі читання», що нагадає нам, що кожен новий дослідник аналізує не тільки біографію засновника психоаналізу, але

й саму людську можливість осягнути істину через призму документа та пам'яті.

Місце в сучасному дискурсі та визнання. Ретельність та академічна чесність Андре Шуллера забезпечили книзі популярність серед практикуючих аналітиків та теоретиків. Дослідження не просто доповнює біографію Фройда новими фактами, а й концептуалізує образ «людського» Фройда – мислителя, чий відкриття були нерозривно пов'язані з драматичною та живою історією його епохи, його родини та оточення.

Робота набула міжнародного резонансу. Бразильська психоаналітична спільнота запросила на основі нових документів якнайшвидшу публікацію сиквелу, присвяченого фігурі Якоба Фройда. А музей Фройда в Пшиборі / Příbor (колишній Фрайберг, Чехія) запросив у травні 2026 року Андре Шуллера як почесного гостя та доповідача «туди, де все нарешті почалося» на святкування 170-річного ювілею Зигмунда Фройда.

Список літератури:

- Adressbuch der jetzt bestehenden Kaufleute und Fabrikanten in Europa [Address book of existing merchants and manufacturers in Europe]. (1817). Nuremberg: [s. n].
- Bernfeld, S., & Bernfeld, S. C. (1944). Freud's early childhood [A primeira infância de S. Freud]. *Bulletin of the Menninger Clinic*, (8), 107–115.
- Breuer, J. (1868). *Die Selbststeuerung der Athmung durch den Nervus vagus* [Self-regulation of breathing through the vagus nerve]. Wien: Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften Wien, 909–937.
- Ferris, P. (1997). *Dr. Freud: A life*. London: Sinclair-Stevenson.
- Freud, J.-M. (1958). *Sigmund Freud: Man and father* [Glory reflected: Sigmund Freud – man and father]. New York: Vanguard Press.
- Gay, P. (1989). *Freud: A life for our time*. London: Papermac.
- Heller, J. B. (1956). Freud's mother and father: A memoir. *Commentary*, 21(5), 418–421. American Jewish Committee.
- Jones, E. (1953). *The life and work of Sigmund Freud* (Vol. 1). New York: Basic Books.
- Klein, D. B. (1985). *Jewish origins of the psychoanalytic movement*. Chicago: University of Chicago Press.
- Miller, E. (2016). *Die tödlichen Geheimnisse von Dr. Sigmund Freud: Falsche Theorien, echte Morde* [The deadly secrets of Dr. Sigmund Freud: False theories, real murders]. Berlin: L. Canovi.
- Romano, C. (2018). L'enigma di Rebekka Freud [The Rebekka case: The enigma of Rebekka Freud]. *Psicoterapia e Scienze Umane*, 52, 215–248.
- Sajner, J. (1991). Drei dokumentarische Beiträge zur Sigmund Freud-Biographik aus Böhmen und Mähren [Three documentary contributions to Sigmund Freud's biography from Bohemia and Moravia]. *Jahrbuch der Psychoanalyse*, 143–152. Frommann-Holzboog.
- Schneider, S. (2008). *Centers of Power: The Convergence of Psychoanalysis and Kabbalah*. New York: Jason Aronson.
- Schüller, A. (2025). *How it all (finally) began: The documented stories of the mother, the father and the mentor of Freud*. Curitiba: Appris Editora.
- Pinto, M. da C. (Org.). (2007). *O livro de ouro da psicanálise* [The golden book of psychoanalysis]. Rio de Janeiro: Ediouro.
- Tögel, C. (2021). *Freud-biographische Studien* [Freud biographical studies]. Gießen: Psychosozial-Verlag.
- Zweig, S. (2022). *Зцілення духом* [Die Heilung durch den Geist] (Пер. І. Андрущенко). Фоліо. (Original work published 1931).

Sigmund Freud papers. (n.d.). Library of Congress, Washington, DC.

Brautbriefe [Betrothal letters]. (n.d.). Washington: Library of Congress (Family Papers, 1851-1978, mss39990, box 13).

Matriken der Israelitischen Kultusgemeinde [Registers of the Jewish religious community]. (n.d.). IKG Wien Archive, Vienna, Austria.

Wiener Medizinische Wochenschrift. (1864). Wien. No. 45, p. 710.

Дата першого надходження до видання: 15.01.2026

Дата публікації (оприлюднення): 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)